

5.2. Екологічне право

5.2.1. Методологічні основи екологічного права.

Право взагалі – це система загальнообов’язкових соціальних норм, які охороняються силою держави. За допомогою права соціальні сили, які мають державну владу, регулюють поведінку людей і їх колективів, роблять обов’язковими громадські відносини. Право – піднята до закону воля держави, оформлена у вигляді системи норм та правил.

Екологічне право – правила, що встановлюють поведінку людей, держав, людства по відношенню до навколишнього природного середовища та між собою.

Правила поведінки людей у природі почали встановлюватися на зорі людства внаслідок двох причин – як узагальнення корисного досвіду (не вбивати вагітних чи тих, які годують, тощо) і як захист від невідомого у вигляді “табу” (заборонені території, священні тварини, “злі духи” в тваринах тощо). З часом ці правила почали оформлюватися в офіційних документах.

Закони Київської Русі (“Руська правда”) регламентували терміни полювання звірів, заборону на вилов деякої риби в нерест, правила

землеробства та деяких ремесел. Встановлювалися і покарання за порушення правил. Наприклад, за вбивство журавля призначалася така ж кара, як за вбивство людини.

В “Зібранні українських прав” були розділи “Про недозволені діяння”, де викладено правила рибальства, виловлення бобрів, знищення рою бджіл, вирубка дерев, полювання на зайців, пошкодження соколиних гнізд тощо.

Пізніше почали видаватися закони більш вузького призначення. Наприклад, у 1863 році в Англії прийнято Закон про лужні та інші види виробництва.

Сучасне екологічне право базується на трьох принципах: загальноправових засадах (гуманізм, народовладність, соціальна справедливість, гласність, інтернаціоналізм, рівність форм власності, сполучення методів заохочення і примушення), загальнодержавних вимогах (концептуальність, системність, перспективність, плановість, державний контроль і регулювання), природоохоронних умовах (комплексність використання природного ресурсу, пріоритетність певного компоненту природного довкілля, платність використання природного ресурсу, пріоритетність інтересів корінного населення).

Методологічно екологічне право ґрунтується на розподілі всього комплексу питань, які повинні знайти відображення в юридичному документі, на дві групи – встановлення правового режиму природного об’єкта і встановлення відповідальності за порушення правового режиму. Перше вирішується в такій послідовності: визначаються властивості, показники і характеристики об’єкта; встановлюються суб’єкти власності, землекористування тощо; визначається порядок використання власності; визначається порядок регулювання взаємовідносин. Відповідальність за порушення правового режиму передбачається згідно з існуючою загальною відповідальністю за порушення юридичних норм і встановлюється відповідальність за порушення конкретних норм природокористування, передбачених першою групою питань.

Документи екологічного права класифікуються за чотирма ознаками: рівнем, статусом, призначенням, об’єктом захисту.

За рівнем правові документи можуть бути міжнародними, міждержавними, державними, галузевими, місцевими.

Статус документа визначається його назвою, яка може бути для міжнародних і міждержавних такою: Декларація, Конвенція, Пакт, Договір, Протокол, Заява. Для державних документів – це Конституція, Кодекс, Закон, Постанова, Указ, Державний стандарт.

Окремі галузі видають Правила, Норми, Галузеві стандарти, а місцеві органи управління видають Рішення. За призначенням правові документи бувають захисними, карними та універсальними (карнозахисними). Об'єктом захисту може бути природна сфера чи її частина або природний комплекс (система).

Контрольні запитання і завдання

1. Проаналізувати зміст поняття “право”.
2. Що таке екологічне право?
3. Проаналізувати еволюцію екологічного права.
4. На яких принципах базується сучасне екоправо?
5. Проаналізувати сутність загальноправових засад (загальнодержавних вимог; природоохоронних умов).
6. Проаналізувати послідовність встановлення правового режиму